

RAAP-NOTITIE 1244

Plangebied Noordeindseweg 103 en 105

Gemeente Berkel en Rodenrijs

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: Kneppers flower hand

Titel: Plangebied Noordeindseweg 103 en 105, gemeente Berkel en Rodenrijs;
archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: juli 2005

Auteur: drs. J.H.M. van Eijk

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2005\NWBR\N01244-NWBR.doc

Projectcode: NWBR

Projectleider: drs. J.H.M. van Eijk

Projectmedewerker: drs. C.A.C. Schamp

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: niet van toepassing

Autorisatie: drs. B. Jansen

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2005

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

Algemeen

- *opdrachtgever*: Kneppers flower hand
- *aanleiding onderzoek*: verzoek vrijstellingsprocedure ex artikel 19, lid 1 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening
- *datum uitvoering veldwerk*: 14-07-2005

Locatiegegevens

- *plangebied*: twee percelen, direct ten westen van de Noordeindseweg (huisnummers 103 en 105).
- *toponiem*: Noordeinde
- *plaats*: Berkel en Rodenrijs
- *gemeente*: Berkel en Rodenrijs
- *provincie*: Zuid-Holland
- *kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000*: 37F
- *plangebied in gebruik als*: (gedeeltelijk) bebouwd en grasland
- *oppervlakte plangebied*: ca. 200 m²
- *centrumcoördinaten (X/Y)*: 92.720/449.190
- *NAP-hoogte van de droogmakerij, waarlangs het plangebied ligt*: circa 4,6 m -NAP
- *NAP-hoogte van de Noordeindseweg*: circa 1,9 m -NAP

Voorgenomen bodemingrepen

De planontwikkeling voorziet in een bodemverstoring met een oppervlakte van ca. 80 m²; realisering van twee woonhuizen (zie figuur 1). Deze huizen komen op een verhoging te staan en worden onderheid. De huidige woning aan de Noordeindseweg 105 wordt gesloopt.

Doelstelling

Doel van het onderzoek is het vaststellen of in het plangebied (binnen 5 meter -Mv) archeologische resten voorkomen of verwacht worden, die bedreigd worden door de voorgenomen bodemingrepen.

Onderzoeksvragen

1. Welke archeologische resten naar aard en datering worden in het plangebied verwacht (gespecificeerde archeologische verwachting)?
2. Is de in het veld vastgestelde bodemopbouw van het plangebied in overeenstemming met de verwachte bodemopbouw? Zo nee, dient hierdoor de archeologische verwachting aangepast te worden?

3. Wat is de mate van verstering van de bodemopbouw in het plangebied en wat zegt dit over de kans op de aanwezigheid van intacte archeologische resten?
4. Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten of grotere vondstrijke nederzettingen?
5. Wat is globaal de waarde van eventueel aanwezige archeologische resten of nederzettingen (aard, fysieke kwaliteit, datering, diepteligging en omvang) en wat zegt dit over hun behoudenswaardigheid?
6. In welke mate worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de realisatie van de geplande bodemingrepen?

Het archeologisch vooronderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het vooronderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998) en voldoet aan de eisen zoals die zijn opgesteld door de Provincie Zuid-Holland.

RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; <http://www.cvak.org/php/kna22.php>). Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

Bodemkundige en/of geologische gegevens

- *bodem volgens bodemkaart*: zeekleigronden: tochteerdgrond (Stiboka, 1972: code pMo80).
- *geologie volgens geologische kaart*: Afzettingen van Calais III op oudere Afzettingen van Calais (zeeafzettingen) en/of Gorkum (rivierafzettingen) met Hollandveen (NITG-TNO, 1998: code E2.3; droogmakerij). Het plangebied bevindt zich direct ten westen of op de rand van een Hollandveenrestant op Afzettingen van Calais en/of Gorkum met Hollandveen (code C2). Dit is de ontginningsas, waarop Berkel en Rodenrijs ontstaan is. Het

plangebied ligt net binnen de zuidelijke verbredingslijn van dekzand (matig fijn zand) in de ondergrond.

- *geomorfologie volgens geomorfologische kaart*: niet gekarteerd.

Archeologische gegevens

- *archeologische verwachting*: volgens de IKAW (ROB, 2000) geldt voor het plangebied een zeer lage kans op het aantreffen van archeologische waarden (droogmakerij) en een lage kans op het aantreffen van archeologische waarde (ontginningsas).
- Volgens de Cultuur Historische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Delfland en Schieland (<http://www.chs.zuid-holland.nl/>) geldt voor het plangebied een lage kans op het aantreffen van archeologische sporen (droogmakerij) en een redelijke tot grote kans op het aantreffen van archeologische sporen (ontginningsas). Tevens komt, volgens de CHS, bewoning in de droogmakerij en op de ontginningsas vanaf de Late Middeleeuwen.
- Volgens Kruidhof (2003) geldt voor de Calais wadafzettingen op oudere Afzettingen van Calais en/of Gorkum met eventueel ingeschakelde lagen Hollandveen op pleistoceen dekzand (droogmakerij) een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Neolithicum t/m Nieuwe tijd. De archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Mesolithicum en Paleolithicum op het pleistocene zand is onbekend. Voor het bewoningslint (veendijk/ontginningsas) op de bovenste laag Hollandveen geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en later.
- *ARCHIS-waarnemingen (nationaal Archeologisch Informatie Systeem)*:
 - Uit het plangebied en in de directe nabijheid (< 300 m) daarvan zijn geen archeologische waarnemingen in ARCHIS bekend.

Historische gegevens

- *historische kaarten*:
 - Uit de kadastrale minuut (niet gedateerd; gemeente Berkel, sectie C, genaamd: Vooraf, tweede blad; <http://www.dewoonomgeving.nl/>) blijkt dat het plangebied in de eerste helft van de 19e eeuw op de grens ligt van de ontginningsas en de Noordeindsche plas, waarin enkele veeneilandjes (resten van legakkers) zichtbaar zijn. In 1867 is de Noordeindsche plas drooggemalen en bevindt het plangebied zich op de overgang tussen de laaggelegen droogmakerij en de ontginningsas (Kuyper, 1869). Het plangebied lijkt pas in het begin van de 20e eeuw voor het eerste bebouwd te zijn (ROBAS Producties, 1989).
- *andere bronnen*:
 - Volgens de Cultuur Historische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Delfland en Schieland (<http://www.chs.zuid-holland.nl/>) ligt het plangebied op de rand van een polderlint. Nadat het veen was afgegraven ontstond een veenplas (de Noordeindse plas). De bebouwing concentreerde zich

- op de veenresten langs de randen van de veenplassen. Na inpoldering in de 19e eeuw ontstond een droogmakerij. De bebouwing (voornamelijk huizen en bedrijfjes uit de 19e en 20e eeuw) vormt nog steeds een lint op de hogere smalle rand (de zgn. bovenlanden).
- Volgens Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (<http://www.kich.nl/>) ligt het plangebied in een droogmakerij, een landschappelijk element uit de Nieuwe tijd.
 - *historisch gebruik*: volgens een mondelinge mededeling van de opdrachtgever is het huis met nummer 105 gebouwd in 1915 (deze wordt gesloopt). Het huis met nummer 103 is mogelijk iets ouder (ROBAS Producties, 1989).
 - Ten tijde van het onderzoek was het plangebied nog gedeeltelijk bebouwd met schuren en de rest van het gebied was grasland. Tot voor kort stonden er kassen.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Op grond van de inventarisatie van archeologische, historische, bodemkundige en geologische gegevens gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het Neolithicum. Er gold een hoge archeologische verwachting voor het bewoningslint voor wat betreft vindplaatsen vanaf de Late Middeleeuwen. Het kan dan gaan om vondstrijke, grote nederzettingsterreinen (boerderijplaatsen) en andere typen vindplaatsen, zoals jachtkampjes of viskampjes, graven, verkavelingspatronen en andere zeer lokale archeologische resten. Gezien de geologische situatie bevinden de meeste archeologische resten zich waarschijnlijk vlak onder het maaiveld, namelijk:

- Op de (flank van de) ontginningsas, in de top van het Hollandveen; Late Middeleeuwen en later).
- In de droogmakerij.
- In de top van de Calais wadafzettingen; vanaf het Neolithicum. Mogelijk was de omgeving van het plangebied te nat voor (permanente) bewoning (wadafzettingen en veenvorming).

Gezien het historisch grondgebruik (kassen) is het mogelijk dat de bodem in het plangebied is omgespit waardoor eventueel aanwezige archeologische resten inmiddels verstoord zijn.

3 Veldonderzoek

Visuele inspectie: methode

De visuele inspectie is gericht op het opsporen van aan het maaiveld zichtbare terreinkenmerken (bijvoorbeeld opvallend reliëf) die een aanwijzing kunnen vormen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen.

Visuele inspectie: resultaten

De twee locaties, waar de huizen worden gerealiseerd, liggen op de voet van de veendijk. Vanaf het noordoosten van de locaties loopt het richting zuidwesten nog meer naar beneden, de droogmakerij in.

Booronderzoek: methode

- *positie boringen*: de boringen 1 en 2 zijn voor zover mogelijk gezet in de verhoging van voet van de veendijk en zoveel mogelijk in het midden van de locaties. Die positie is gekozen om nog zoveel mogelijk van de top van het Hollandveen op te sporen.
- *gebruikt boormateriaal*: Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm.
- *totaal aantal boringen*: 2
- *maximaal geboorde diepte*: 5 m. Aangezien de archeologische verwachting voor het dekzand onbekend is en verstoring ervan gering zal zijn, is niet tot in het dekzand geboord.
- *boorbeschrijvingen*: onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989).
- *X-/Y-coördinaten boringen gemeten met*: meetlint
- *Z-coördinaten boringen*: bepaald met de waterpas. De hoogte is herleid van NAP-bout 037F0202, in de gevel van het Trafohuisje, tegenover Noordeindseweg 364 (hoogte t.o.v. NAP: 1,423 m -NAP).

Deze methode is geschikt voor het opsporen van vondstrijke nederzettingen. Deze methode is minder geschikt voor het opsporen van vondstarme nederzettingen en zeer lokale archeologische resten zoals graven en verkavelingsgreppels (Tol e.a., 2004).

Booronderzoek: resultaten

Beschrijving laagopeenvolging (lithologisch) en interpretatie (lithogenetisch en archeologisch): in het gehele plangebied komen van boven naar beneden de volgende lagen voor:

- 0 – 0,5 m -Mv: donkergrijze, sterk kleiige veen met puin. In boring 1 is onder deze laag veen een donkergrijze, zwak humeuze sterk siltige kleilaag met rietresten van ca. 0,3 m dik aangetroffen.
- 0,4 – 1,05 m -Mv: donker tot grijsbruin rietveen.
- 0,65 – 1,5 m -Mv: lichtblauwgrijze, matig siltige klei, zeer slap met rietresten.
- 0,9 – 2,8 m -Mv: lichtgrijze, sterk siltige klei met veel dunne zandlagen en sterk siltig, zeer fijn zand met veel dunne kleilagen met rietresten.
- 2,80 – 5,0 m -Mv: grijze, sterk siltige klei met enkele dikke zandlagen en dunne siltlagen en schelpfragmenten en rietresten.
- 4,5 – 5,0 m -Mv: (aangetroffen in boring 2) lichtgrijze, sterk siltige klei met dunne humuslagen en rietresten.

Interpretatie

- De bovenste veenlaag is geïnterpreteerd als een verstoord pakket (Holland)veen: dit betreft een moderne bouwvoor. De in boring 1 aangetroffen kleilaag is mogelijk een (schone) ophogingslaag. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen die duiden op bewoning vanaf de Late Middeleeuwen.
- De tweede veenlaag is geïnterpreteerd als een (restant) van het Hollandveen. Dit (restant) veen maakt deel uit van het Hollandveen, waarop het bewoningslint zich bevindt.
- De bovenste kleilaag is geïnterpreteerd als komklei behorende tot de Afzettingen van Calais III. Er is geen bodemvorming aangetroffen. Op basis hiervan en de aanwezigheid van rietresten wordt vermoed dat deze laag te nat was voor (permanente) bewoning.
- Het daaronder liggende pakket klei met zandlagen en zand met kleilagen wordt geïnterpreteerd als wadafzettingen behorende tot de Afzettingen van Calais III. Ook voor deze afzettingen geldt dat ze te nat waren voor (permanente) bewoning.
- De twee onderste kleilagen zijn geïnterpreteerd als afzettingen behorende tot de Afzettingen van Calais en/of Gorkum.

Archeologische indicatoren in boringen: in de boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Dit betekent dat in het plangebied naar verwachting geen resten van een vondstrijke nederzetting aanwezig zijn. De aanwezigheid van vondstarme nederzettingen en zeer lokale archeologische resten zoals graven en verkavelingsgreppels valt echter niet uit te sluiten.

4 Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

De conclusies zullen worden behandeld in de vorm van de antwoorden op de onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 1).

1. *Welke archeologische resten naar aard en datering worden in het plangebied verwacht (gespecificeerde archeologische verwachting)?*

Op grond van de resultaten van het bureauonderzoek gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied, voor zover gelegen in de droogmakerij (gemeente Berkel en Rodenrijs), een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Neolithicum t/m Nieuwe tijd. Voor het deel van het plangebied nabij het bewoningslint gold een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf de Late Middeleeuwen.

2. *Is de in het veld vastgestelde bodemopbouw van het plangebied in overeenstemming met de verwachte bodemopbouw? Zo nee, dient hierdoor de archeologische verwachting aangepast te worden?*

De in het veld vastgestelde bodemopbouw kwam overeen met de verwachte bodemopbouw. Er is geboord in de voet van de dijk (niet op het laagste punt) en er is nog een restant van de (bovenste) veenlaag aangetroffen die de dijk vormt. De Afzettingen van Calais III (kom- en wadafzettingen) zijn aangetroffen op oudere Afzettingen van Calais en/of Gorkum.

3. *Wat is de mate van verstoring van de bodemopbouw in het plangebied en wat zegt dit over de kans op de aanwezigheid van intacte archeologische resten?*
De bodem in het plangebied is tot circa 0,5 m -Mv verstoord (een moderne bouwvoor). Eventuele archeologische resten in de Afzettingen van Calais zijn afgedekt en zijn naar verwachting goed bewaard gebleven.
4. *Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van grotere vondstrijke nederzettingen?*
Het veldonderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van vondstrijke nederzettingen. Omdat de bodemopbouw relatief gaaf is, valt niet uit te sluiten dat vondstarme nederzettingen of zeer lokale archeologische resten (zoals jachtkampjes of viskampjes, graven en verkavelingsgreppels) aanwezig zijn. Waarschijnlijk zijn de afzettingen onder de bovenste laag Hollandveen te nat geweest (kom- en wadafzettingen) voor (permanente) bewoning.
5. *Wat is globaal de waarde van eventueel aanwezige archeologische resten (aard, fysieke kwaliteit, datering, diepteligging en omvang) en wat zegt dit over hun behoudenswaardigheid?*
Niet van toepassing.
6. *In welke mate worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de realisatie van de geplande bodemingrepen?*
Mogelijk aanwezige archeologische resten worden nauwelijks bedreigd door de voorgenomen bodemingrepen. Alleen het aanbrengen van heipalen vormt een bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische resten.

Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van vondstrijke nederzettingen wordt geadviseerd de voorgenomen graafwerkzaamheden zonder beperkingen uit te laten voeren. Hoewel niet valt uit te sluiten dat vondstarme nederzettingen of zeer lokale archeologische resten (zoals graven en verkavelingsgreppels) aanwezig zijn, wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen aangezien deze resten niet door de voorgenomen bodemingrepen worden bedreigd.

- *contactpersoon overheid:* drs. R.H.P. Proos (provinciaal archeoloog van Zuid-Holland).
- *contactpersoon RAAP:* drs. J.H.M. van Eijk.

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Kruidhof, C.N.**, 2003. Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart, gemeente Berkel en Rodenrijs. *RAAP-rapport 914*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Kuyper, J.**, 1869. *Gemeente atlas van de provincie Zuid-Holland*. Hugo Suringar, Leeuwarden.
- NITG-TNO**, 1998. *Geologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 37, Rotterdam Oost*. NITG-TNO, Haarlem.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- ROB**, 2000. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- ROBAS Producties**, 1989. *Historische Atlas Zuid-Holland. Chromotopografische Kaart des Rijks, schaal 1:25.000. kaartnummer 460, Zoetermeer*. Uitgeverij ROBAS Producties, Landsmeer.
- Stiboka**, 1972. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 37, Rotterdam Oost*. Stiboka, Wageningen.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen**, 2004. Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport 1000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

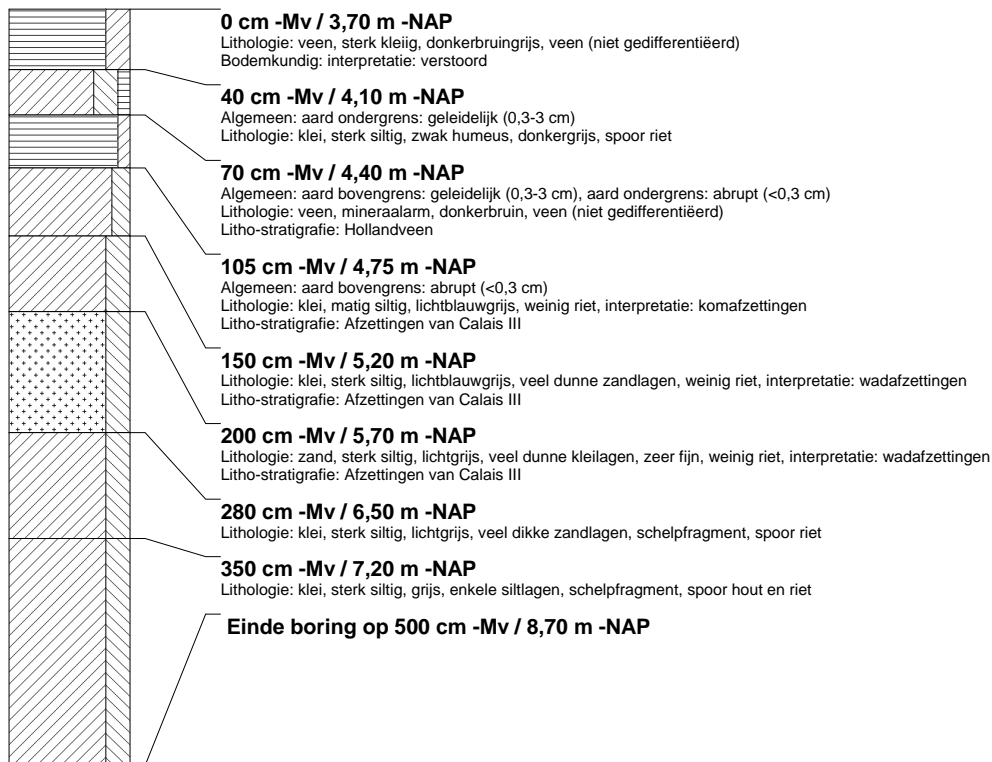
Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

boring: NWBR-1

beschrijver: CLS/JVE, datum: 14-7-2005, X: 92.718,51, Y: 449.175,21, precisie locatie: 1 dm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 37F, hoogte: -3,70, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: waterpas, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Berkel en Rodenrijs, plaatsnaam: Berkel en Rodenrijs, opdrachtgever: Kneppers flower hand, uitvoerder: RAAP West

boring: NWBR-2

beschrijver: CLS/JVE, datum: 14-7-2005, X: 92.703,40, Y: 449.197,84, precisie locatie: 1 dm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 37F, hoogte: -4,12, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: waterpas, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Berkel en Rodenrijs, plaatsnaam: Berkel en Rodenrijs, opdrachtgever: Kneppers flower hand, uitvoerder: RAAP West

